

Nr 355

Av herr Ohlin m. fl., om ökat stöd åt handikappade.

(Lika lydande med motion nr 283 i Första kammaren)

De fysiskt och psykiskt handikappade möter i dagens Sverige särskilt stora svårigheter. Till en del är dessa ekonomiskt betingade. Förtidspensionens storlek och storleken på andra bidrag till de handikappade regleras fortfarande av mycket snäva regler. Det är ett dåligt uttryck för solidariteten i ett högt utvecklat samhälle, när människor med fysiskt och psykiskt handikapp tvingas leva kanske hela sitt liv också nätt och jämnt på existensminimum. Det finns möjligheter att hjälpa dessa människor upp till en rimlig levnadsnivå och därigenom lyfta bort en av deras allra tyngsta bördor. 1960-talets socialpolitik måste målmedvetet riktas in på denna stora uppgift.

Många av de handikappades problem går inte att lösa genom direkta ekonomiska insatser från samhällets sida. Särskilt gäller detta de problem som möter dem vid kontakt med andra, ofta oförstående och fördomsfulla människor. Samhället bör dock kunna ytterligare engagera sig för att göra dessa kontakter så friktionsfria som möjligt. Den sociala fostran, som grundskolan avser att bereda sina elever, har här en synnerligen viktig uppgift. Även i övrigt måste samhället vara berett att genom upplysningsverksamhet motarbeta den avoga hållning, som många har gentemot personer som inte ser ut eller beter sig som andra. En sådan upplysningsverksamhet ingår som ett nödvändigt och viktigt led i upprustningen av hjälpen till de handikappade.

Folkpartiets målsättning för stödet till de handikappade framgår av ovanstående uttalande, som hämtats från partimotionerna I: 348 och II: 406 vid fjolårets riksdag. Kravet på att samhället skall förverkliga målsättningen gäller fortfarande med obruten styrka.

I årets statsverksproposition har regeringen funnit gott att tillmötesgå ett väsentligt krav, som från vår sida framförts vid 1962 och 1963 års riksdagar. Invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar föreslås bli indexreglerade. Det medför att åtskilliga svårt handikappade personer den 1 juli 1964 får inkomstförstärkningar på 240—400 kr. Genom att förtidspensionerna som ett led i folkpensionshöjningen samtidigt höjs med 300 kr. för ensam pensionär och 450 kr. för äkta makar, tas ytterligare ett litet steg mot den målsättning som vi uppställt. Vi noterar dessutom, att regeringen nu är beredd att acceptera folkpartiets och centerpartiets förslag, att folkpensionerna —

därmed förtidspensionerna — skall bli föremål för standardhöjning även efter 1968. Lagen om allmän försäkring omöjliggör i sin nuvarande avfattning detta. Den skall emellertid överses.

Ett lagförslag från vårt håll om ersättning för vården i hemmet av neurosedynskadade barn avsågs av 1963 års riksdag. Detta förslag var avsett att komma de neurosedynskadade barnens föräldrar till skyndsamt hjälp och skulle gälla till dess allmänna bestämmelser hunnit träda i kraft. Nu föreslår regeringen, att vårdbidrag införes som ekonomiskt stöd för vård i enskilda hem av svårt handikappade barn.

Den ökade aktivitet i fråga om stödet till de handikappade, som regeringen visar i den framlagda statsverkspropositionen, är ett glädjande tecken. Dock kvarstår intrycket, att *regeringen inte velat föreslå eller ens ställa i utsikt en kraftigare standardhöjning för de handikappade.*

De förslag, som vi framför i denna motion, innebär i förhållande till regeringens förslag en sammanlagd ökning av statens stöd till de handikappade med 30 730 000 kr. för budgetåret 1964/65. Självklart är att denna ökning av stödet till de handikappade endast får ses som ett steg på vägen mot de mål som satts upp i början av denna motion.

1. *Reformerade invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar*

Invaliditetstillägg utgår med f. n. 1 200 kr. per år till handikappade, som inte vistas å anstalt, som komplement till ålderspension eller förtidspension. Berättigade till sådant tillägg är *dels* handikappade som är ur stånd att hjälpa sig själva och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av andra, *dels* handikappade som utför förvärvsarbete men är i behov av avsevärd hjälp eller har betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel.

Invaliditetsersättning utgår när den handikappades arbetsinsats är sådan, att rätt till förtidspension ej föreligger. Ersättningen är bl. a. avsedd att utgöra stimulans för en handikappad person att utföra sitt arbete. Berättigade till ersättningen är *dels* blinda, som trots sitt handikapp inte är berättigade till förtidspension och därför inte heller till invaliditetstillägg, *dels* handikappade som utför förvärvsarbete men är i behov av avsevärd hjälp eller har betydande merutgifter för hjälpmedel.

Indexreglering av invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar föreslogs av oss redan 1962. Andra lagutskottets majoritet avvisade emellertid förslaget, därför att den inte ansåg det »tillrädligt att i nuvarande krävande reformskede ytterligare belasta administrationen». Utskottsmajoriteten menade, att »det synes dessutom föga motiverat att bryta ut ett par av folkpensionsförmånerna och indexreglera dem med hjälp av basbeloppet». Majoritetens uppfattning var slutligen, att »därest penningvärdet skulle undergå en utveckling därhän, att realvärdet av förevarande förmåner alltför mycket urholkats, innan en övergång till beräkning på grundval av basbeloppet kun-

nat ske, finnes alltid möjligheten att genom höjning av beloppen återställa förmånernas realvärde».

Vårt krav på indexreglering av förevarande förmåner återupprepades vid 1963 års riksdag. Även denna gång ställde sig andra lagutskottets majoritet emellertid avvisande under hänvisning till att förmånernas storlek fastställdes så sent som året innan. I 1964 års statsverksproposition upptar regeringen vårt krav på att förmånerna skall indexregleras genom anknytning till basbeloppet.

Indexregleringen är ett bra steg på vägen men den innebär dock *ingen standardhöjning* för de svårast drabbade invaliderna. Det bör ihåggkommas, att endast invalider med mycket svåra handikapp kan bli berättigade till invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning. Till denna grupp hör handikappade med mycket svåra kroppsliga defekter, t. ex. sådana som saknar armar eller ben, handikappade med långt gången ledgångsreumatism, svårartad nervsjukdom eller svår förlamning. I ett jämförelsevis ringa antal fall har invaliditetstillägg därtill ifrågakommit vid mentala rubbningar, såsom höggradig imbecillitet eller idioti. När det vid förra årets riksdag argumenterades för en standardhöjning av invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar, skedde det med motivering att göra en snabb insats för de hårdast drabbade invaliderna.

Vi hyser fortfarande uppfattningen att en snabb insats bör göras för att höja de särskilda invaliditetsförmånerna. I överensstämmelse med våra förslag vid föregående års riksdag föreslår vi, att invaliditetstillägget fördubblas från 1 200 kr. till 2 400 kr. om året och att invaliditetsersättningen höjes från 2 000 kr. till 3 000 kr. om året. Dessa reformer bör träda i kraft den 1 juli 1964. Eftersom förmånerna nu skall indexregleras, blir beloppen 2 880 kr. för invaliditetstillägget och 3 600 kr. för invaliditetsersättningen. Uttryckt i termer från lagen om allmän försäkring innebär vårt förslag, att invaliditetstillägget skall utgöra 60 procent av basbeloppet och invaliditetsersättningen 75 procent av basbeloppet. Kostnaderna för denna reform beräknar vi till 12 milj. kr. för helt budgetår (budgetåret 1964/65). Det får ankomma på andra lagutskottet, att göra erforderliga ändringar i gällande lagtext i anledning av de här nämnda förslagen.

Med de av oss föreslagna höjningarna av invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar blir skillnaden i förmåner mellan dem som har resp. inte har dessa tillägg och ersättningar stor. Självfallet är detta inget skäl mot att genomföra höjningarna. Det kan däremot åberopas som skäl för att införa *halva* invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar. Dessa skulle utgå till medelsvårt handikappade personer. Vi har därvid i åtanke inte minst de förvärvsarbetande handikappade, som nu inte kan få invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning, därför att deras behov av hjälp av annan inte är tillräckligt stort eller deras merutgifter för hjälpmedel inte är nog betydande för åtnjutande av förmånerna. Vi föreslår att utredning skyndsamt sker, så

att bestämmelser om halva invaliditetstillägg och halva invaliditetsersättning kan träda i kraft senast den 1 juli 1965.

I ännu ett avseende är reglerna om de särskilda invaliditetsförmånerna otillfredsställande. En handikappad, som haft betydande merutgifter för hjälpmedel eller varit i behov av avsevärd fortlöpande hjälp av annan, får invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning endast om han förvärvsarbetar. Skälet härtill är i huvudsak, att man önskar stimulera handikappade till förvärvsarbete. Men med reglernas utformning utesluts *handikappade som studerar* från rätten till förmånerna. Detta är orimligt. Självfallet bör även möjligheten att stimulera handikappade till studier tillvaratagas. Sämst ställ-da i detta avseende är de som bedriver teoretiska studier och därigenom inte erhåller omskolningsbidrag, men även de som genomgår omskolning bör kunna få invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning, som måste ses ur den synpunkten att det är fråga om stöd för de merutgifter som den handikappade har i förhållande till andra. Vi föreslår därför en lagändring innebärande, att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skall utgå på de grunder som stadgas i 9 kap. 2 §, andra stycket i lagen om allmän försäkring förutom när den handikappade förvärvsarbetar även när han på grund av studier med yrkesinriktning eller annan yrkesutbildning inte utför förvärvsarbete. Kostnaderna för genomförande av detta förslag torde rymmas inom beräknat anslag. Andra lagutskottet torde få utforma lagbestämmelser i anledning av förslaget.

2. Bidrag för vård i enskilda hem av handikappade barn

Principen för utformning av stödet till de handikappade skall vara, att dessa bereds förutsättningar till ett liv som är så likt de friskas som möjligt. Målet för åtgärderna för stöd till vården i hemmet av handikappade barn bör därför vara, att merkostnaderna i jämförelse med kostnaderna för vården av friska barn övertages av samhället. Vi föreslog i fjol, att som en första etapp mot detta mål en särskild vårdersättning skulle införas som generellt utgår för vården i hemmet av handikappade barn.

Socialpolitiska kommittén har i april 1963 framlagt förslag om vårdbidrag för svårt handikappade barn. Förslaget innebär, att ett vårdbidrag om 2 000 kr. per år skall utgå till i enskilda hem vårdade barn under 16 år, om barnet på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte är varaktigt och i avsevärd omfattning i behov av särskild tillsyn och vård. Bidraget skall utgå utan inkomstprövning. Antalet bidragsberättigade barn uppskattas till 5 000, d. v. s. kostnaderna som skall bestridas av staten beräknas till omkring 10 milj. kr. per budgetår. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 1964.

Kommitténs förslag har upptagits i 1964 års statsverksproposition. Den förbättringen föreslås dock, att vårdbidragen genom anknytningen till bestämmelserna för invaliditetsersättning indexregleras och därför utgår med 2 400 kr. från den 1 juli 1964.

Vid diskussionen i riksdagen under hösten 1963 i anslutning till förslaget från vårt håll om bidrag till vården i hemmet av neurosedynskadade barn framhölls, att det bidragsbelopp på 2 000 kr., som socialpolitiska kommittén föreslagit för vården av svårt handikappade barn, är klart otillräckligt. Men även med den föreslagna indexregleringen blir vårdbidraget alltför lågt.

Statens kostnad för vårdbidraget blir enligt regeringens förslag knappt 7 kr. per barn och dag. Detta belopp kan jämföras med vårdkostnaden för barn på barnhem, som är ca 31 kr. per dag, och för barn på barndaghem, som är ca 25 kr. per dag.

Vården av handikappade barn i hemmet är ofta överlägsen anstaltsvården. Inte minst från läkarhåll betonas det, att den naturliga kontakten med hemmet och familjemiljön inte får brytas utan tvingande skäl. Förutom att familjevården är bra ur vårdsynpunkt är den, som framgår av redovisningen ovan, synnerligen lämplig från samhällsekonomisk synpunkt.

De 2 400 kr., som regeringen föreslagit, täcker endast en liten del av de merutgifter, som vårdaren av ett svårt handikappat barn åsamkas. Föräldrar kan tvingas att helt eller delvis avstå från förvärvsarbete. Det är i många fall önskvärt att specialutbildad personal hjälper till med träning och vård av barnet. Merutgifterna blir i dessa fall mycket stora.

Synnerligen starka skäl talar således för att *vårdbidragets belopp bör höjas* väsentligt över den nivå som regeringen föreslagit. Det bör erinras om att regeringen föreslagit, att vårdbidraget skall utgå i form av invaliditetsersättning. Även om skäl finns för en annan reglering, medför regeringens förslag fördelen att vårdbidraget från början indexregleras. Vi vill bl. a. av detta skäl inte motsätta oss, att den föreslagna bidragskonstruktionen nu genomföres. Samtidigt vill vi erinra om, att invaliditetsersättningarna av oss föreslagits bli höjda till 3 000 kr. (med indextillägg 3 600 kr.) från den 1 juli 1964. Vårdbidragen för vård i enskilt hem av svårt handikappade barn bör fr. o. m. nämnda datum utgå med samma belopp, d. v. s. 3 600 kr. Kostnaderna för denna reform beräknar vi till 6 milj. kr. för helt budgetår (budgetåret 1964/65). Utskottet får vid behandlingen av regeringens förslag i frågan göra de ändringar i lagtexten, som föranleds av bifall till vårt förslag.

Vårdbidragen kommer ca 5 000 svårt handikappade barn till godo. De medelsvårt handikappade barnen ställs dock utanför skyddet. Hit hör en icke ringa del av de neurosedynskadade barnen. Även de medelsvårt handikappade barnen kräver särskild tillsyn och vård, så att vårdarna åsamkas betydande merutgifter. Kompensation bör ges även för dessa merutgifter och det kan lämpligen ske genom införande av *halva vårdbidrag*. Vi föreslår att utredning sker så snabbt att bestämmelser om halva vårdbidrag kan träda i kraft senast den 1 juli 1965.

Härmed är dock inte de ekonomiska frågorna i samband med vården av handikappade barn lösta. Vid sidan av generella bidrag finns uppenbara

behov av särskilda *behovsprövade bidrag*. Ibland uppgår merkostnaderna för vården av svårt handikappade barn i hemmet till 10 000 kr. per år och därutöver. Självfallet skall inte ekonomiska svårigheter få hindra att föräldrar eller andra personer vårdar de handikappade barnen. F. n. utgår inom vissa landsting och i Stockholms stad behovsprövade bidrag i sådana fall. Det kan emellertid tänkas, att denna verksamhet skulle få ökad omfattning och bidragens belopp skulle höjas om staten medverkade i någon form. Vi föreslår därför, att utredning sker om formerna för en eventuell statlig medverkan i samband med utformningen av behovsprövade bidrag för vården av handikappade barn i enskilda hem.

Antalet handikappade barn, som vårdas i enskilda hem, kommer sannolikt att öka i och med att det föreslagna vårdbidraget tillkommer. För att denna vård skall bli fullgod krävs att familjerna, som vårdar dessa barn, kan upprätthålla en intim kontakt med läkare, kuratorer, sjukgymnaster och terapeuter. Detta kommer att ställa ökade krav på den öppna vården. Man får t. ex. räkna med ett ökat behov av framför allt kuratorer, sjukgymnaster och terapeuter, som bereds möjligheter att hjälpa familjerna till rätta med råd och behandling. Viktigt är att denna personal får möjlighet att göra hembesök och att t. ex. anslag finns för rese-, dag- och nattraktamenten i de fall barnen vårdas på långt avstånd från den vårdanstalt, som ansvarar för behandlingen.

3. *Ersättning för sjukresor utom riket*

För vissa sjukdomar torde i Sverige saknas vård- och rehabiliteringsmöjligheter eller kan man utomlands få en bättre terapi än vad som kan erbjudas i Sverige. I sådana fall är det lämpligt att patienter hänvisas till sjukhus utom riket.

För närvarande utgår ingen ersättning från sjukförsäkringen för utrikes resor. Det innebär, att patienter som inte själva har råd att bekosta resan utomlands kan få avstå från den adekvata behandlingen. Patienter som hänvisas till specialistvård inom landet får däremot ersättning för resan. Vi anser det rimligt att även utrikesresor ersätts genom sjukförsäkringen, då det är uppenbart att lika god vård ej kan erbjudas i Sverige som på utrikes ort. Risken för missbruk torde vara obetydlig.

Vi hemställer därför, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att sjukresebestämmelserna överses i syfte att införa ersättning även för resor utom riket i samband med hänvisning från läkare till utländskt sjukhus, såvida ej likvärdig vård kan beredas inom landet.

4. *Semester- och fritidsfrågor för handikappade*

De handikappades önskemål om semester och fritidsgöromål ägnas f. n. tyvärr alltför ringa uppmärksamhet från samhällets sida. Ändå rör det sig här om ytterst betydelsefulla frågor i en handikappad människas liv.

Liksom de friska vill också handikappade människor ha möjlighet till viss tids avkoppling i annan miljö på någon ort utanför hemorten. De handikappade har ofta utpräglat intresse för konstnärlig verksamhet av något slag, läsning av litteratur m. m. och vill liksom andra medborgare ägna sig åt dessa intressen. Möjligheterna till semester och till meningsfull fritidssysselsättning kan ofta framstå som särskilt väsentliga för handikappade, särskilt när de på grund av sitt handikapp är hårt bundna till hemmiljön. Det finns nu ibland oöverstigliga hinder för dem att realisera sådana önskemål. De ekonomiska förutsättningarna kan saknas. Men det kan också t. ex. visa sig omöjligt att uppbringa en person som kan hjälpa den handikappade under semestervistelse på annan ort.

Om de ekonomiska resurserna för de handikappade förbättras, undanröjs i huvudsak de ekonomiska hindren på detta område. Det kan likväl vara lämpligt att införa stipendier framför allt för att *stimulera* handikappade till fritidssysselsättning. Frågor som rör de handikappades möjligheter till rekreation, miljöbyte och till meningsfull fritidssysselsättning bör — i överensstämmelse med vad vi föreslog vid 1963 års riksdag — närmare utredas.

5. Bidrag till specialglasögon och för reparation av hörapparater

Under femte huvudtiteln finns ett särskilt anslag på 5 milj. kr. för bidrag till hörapparater. Från anslaget utgår statsbidrag för hörapparater med belopp motsvarande hela anskaffningskostnaden, dock högst 400 kr. I vissa fall kan bidrag till dyrare apparat medges med högre belopp. Det är fallet när uppenbart behov föreligger av specialapparat för svårare hörselnedsättning.

Bidrag till anskaffande av ordinära glasögon förekommer inte, vilket är naturligt eftersom en obetydligt nedsatt syn knappast kan betraktas som handikapp och kostnaderna för vanliga glasögon dessutom är små. Däremot anser vi att starka skäl talar för att bidrag bör utgå till *specialglasögon*, vilka betingar högt pris och dessutom är avsedda att korrigera ett handikapp hos vederbörande. För att koordinera reglerna härom med bestämmelserna för hörapparater kan det övervägas att låta bidrag utgå, när uppenbara behov föreligger av specialglasögon för svårare synnedsättning. Bidragsbeloppet kan bestämmas till mellanskillnaden mellan kostnaden för specialglasögon och vanliga glasögon. Vi hemställer att Kungl. Maj:t framlägger förslag i huvudsaklig överensstämmelse med de här angivna riktlinjerna.

Anledningen till att bidrag inte utgår för reparation av hörapparater torde vara, att detta kunde tänkas medföra risk för minskad varsamhet vid handhavandet av apparaterna. Emellertid är nuvarande ordning inte fullt ändamålsenlig. I alltför stor utsträckning får hörapparater — även helt nya sådana — ligga oanvända därför att de inte fungerar. Detta är olyckligt. Som vi framhöll i fjolårets partimotion måste undervisningen i skötseln av hör-

apparater intensifieras, så att inte obetydliga fel på apparaterna medför att de kasseras.

Det är naturligt, att hörapparater som barn har ganska lätt går sönder. Det inträffar självfallet även för barn som är varsamma vid handhavandet av apparaterna. När apparaterna går sönder, blir de inte alltid reparerade. Kanske har apparaten upprepade gånger strejkat, så att familjen av ekonomiska eller andra skäl finner att den bör kasseras. Barnen vänjer sig vid att vara utan apparaterna, vilket naturligtvis blir till men för deras skolgång och försvårar kontakterna med omgivningen. I synnerhet för barn i skolan är det därför angeläget att hörapparaterna fungerar.

Ett effektivt medel att förebygga att hörapparaterna inte blir liggande oanvända, när de inte fungerar synes vara att bidraget till hörapparater utvidgas till att omfatta även *reparation av hörapparater*. Det kan här nämnas att Danmark har fria reparationer av hörapparater. Vi anser inte att det finns några relevanta skäl mot denna reform utan hemställer att regeringen framlägger förslag i ämnet.

6. Bidrag till anskaffande av ledarhundar och till ögonproteser

Insatserna till förmån för de blinda är i Sverige tyvärr inte lika stora som i övriga nordiska länder. Ett väsentligt steg framåt är dock den utökning av stödet till talboksverksamheten som föreslås i statsverkspropositionen. Där föreslås också att bidrag skall utgå för utbildning av ledarhundar vid arméns hundskola i Sollefteå. Förslag saknas dock om bidrag till anskaffande av ledarhundar.

I motionerna I: 415 och II: 498 vid 1963 års riksdag föreslogs, att bidrag till anskaffande av ledarhundar skulle utgå efter samma principer som statsbidrag till ortopediska hjälpmedel, d. v. s. med belopp motsvarande hela anskaffningskostnaden. I motionerna erinrades om att bidrag till ändamålet regelmässigt inte beviljades av vare sig stat eller kommun. De statliga invaliditetstilläggen resp. invaliditetsersättningarna avser inte att täcka kostnaderna för *anskaffande* av ledarhundar, endast för *användande* av ledarhundar. Det framhölls i motionerna, att kostnaderna för mathållning av ledarhundar uppgår till hela 700 kr. om året.

Kostnaderna för anskaffande av ledarhundar får nu i regel bestridas av de blinda själva. Vi anser att ledarhundar bör jämföras med andra hjälpmedel, för vars anskaffande bidrag nu utgår under anslaget Bidrag till ortopediska hjälpmedel m. m. Bidrag omfattande hela anskaffningskostnaden, d. v. s. f. n. ca 2 500 kr., bör utgå fr. o. m. den 1 juli 1964. För tillfället finns endast ett hundratal blinda med ledarhundar i landet. Kostnaderna för reformen blir således små. Vi beräknar dem till 50 000 kr. för budgetåret 1964/65.

Vidare anser vi att bidrag bör utgå till *ögonproteser* från anslaget till Bidrag till ortopediska hjälpmedel m. m. Vi föreslår att beslut fattas härom.

Någon uppräknig av anslaget till ortopediska hjälpmedel m. m. torde ej erfordras vid bifall till våra förslag.

7. Ökat anslag till De blindas förening

De frivilliga handikapporganisationerna har gjort betydande insatser för att skapa förståelse bland myndigheter och allmänhet för de handikappades svårigheter. De har härigenom aktivt bidragit till att påskynda utvecklingen mot större jämställdhet mellan handikappade och andra personer i samhället. Jämsides med denna utåtriktade verksamhet bedriver de frivilliga organisationerna en inre verksamhet av stor betydelse. Rådgivning och information är exempel på verksamheter som är speciellt viktiga i handikapporganisationer. Det kan gälla att hjälpa handikappade människor med tillfälliga bekymmer och problem. Men organisationerna sprider också upplysning om nya hjälpmedel och andra forskningsresultat, som är ägnade att göra livet lättare för de handikappade. Dessa verksamheter är synnerligen förtjänstfulla. De bör få mesta möjliga stöd från samhället.

De blindas förening begär för budgetåret 1964/65 231 000 kr. till föreningens konsulentverksamhet och 50 000 kr. till utgivande av föreningens tidning *De blindas veckoblad*. Regeringen vill pruta ner dessa anslagsäskanden med drygt hälften. Det innebär att nuvarande bidrag i stort sett bibehålles oförändrade.

De blindas förenings konsulentverksamhet har under åren tagit allt större omfattning och allt fler blinda har härigenom blivit hjälpta. Då emellertid statsanslagen ej följt med i denna utveckling, har bördan på blindorganisationerna börjat kännas alltför tung. Ett ökat statsbidrag skulle innebära ett erkännande från samhällets sida för de goda insatser som sker och skulle stimulera föreningen att ytterligare utöka verksamheten. Vi föreslår därför bifall till föreningens begäran om ökat anslag. De 50 000 kr. som föreningen begär för utgivande av sin tidning förefaller också utgöra ett skäligt belopp. På grund av vad här anförts bör anslaget till Bidrag till De blindas förening höjas med 150 000 kr.

Riksdagen biföll 1963 ett anslag på 100 000 kr. till De blindas förening avsett för fria bandspelare till blinda. Det visade sig under årets gång att behovet av bandspelare var betydligt större än vad man beräknat och att anslaget var förbrukat redan i augusti. Genom ett förhöjt anslag med 135 000 kr., vilket räcker till ca 300 bandspelare, skulle det enligt De blindas förening vara möjligt att någorlunda komma i kapp den efterfrågan på bandspelare som finns uppdämd och därigenom göra det möjligt för de blinda som vill ha en bandspelare att slippa onödig väntan på att få en sådan, vilket blir fallet om anslaget blir oförändrat. Det förefaller angeläget att undvika fördröjning för de blinda med anskaffning av bandspelare och vi föreslår därför att anslaget till Bidrag till De blindas förening höjes med 135 000 kr.,

dvs. tillsammans med den ovan föreslagna höjningen till 1 285 000 kr. för budgetåret 1964/65.

8. *Ökad forskning om elektrotekniska hjälpmedel*

Svenska vanförevårdens centralkommitté (SVCK) har under många år bedrivit forskning och utvecklingsarbete rörande tekniska hjälpmedel och annan hjälp för handikappade. Denna verksamhet har efter hand ökat. Bristande resurser har emellertid gjort, att möjligheter att pröva även elektrotekniska hjälpmedel inte har förelegat. Samtidigt står det klart att det knappast finns något område där möjligheterna att genomföra förbättringar som ökar de handikappades fysiska aktivitet är så stora som här. Utomlands har man funnit ut metoder på elektrisk väg, som gjort det möjligt även för svårt rörelsehindrade personer att utföra avancerade rörelser.

I samarbete med Hörselfrämjandets riksförbund och De blindas förening har SVCK begärt anslag för att inrätta ett elektrotekniskt laboratorium där forskning på detta nya område skulle kunna äga rum. Driftkostnaderna för laboratoriet under budgetåret 1964/65 har beräknats till 150 000 kr. För att kunna täcka denna kostnad har SVCK begärt ett driftbidrag om 100 000 kr. Dessutom har SVCK begärt 300 000 kr. för en påbyggnad av SVCK:s nuvarande byggnad för att skapa lokalutrymme för laboratoriet.

Regeringen förklarar, att den inte nu är beredd att ta ställning till SVCK:s begäran om ett laboratorium. Möjligen är regeringens tveksamhet beroende av att ett förstatligande av SVCK har aktualiserats. Vi anser denna tveksamhet obefogad, då den endast fördröjer insatserna för de handikappade. Centrala rehabiliteringsberedningen har tillstyrkt förslaget och anser att det är — oberoende av ett eventuellt senare förstatligande — värdefullt om SVCK bereds möjlighet att utvidga sin verksamhet.

Forskningen och utvecklingsarbetet rörande elektrotekniska hjälpmedel måste snarast sättas i gång och ges erforderliga resurser. Vi föreslår således bifall till SVCK:s begäran. Anslaget till SVCK bör således höjas med ytterligare 400 000 kr. till 650 000 kr. för budgetåret 1964/65.

9. *Personalupprustning inom arbetsvården*

Rehabiliteringsverksamheten befinner sig i kraftig expansion. År 1962 inskrevs vid arbetsvårdsexpeditionerna ca 39 000 personer jämfört med ca 33 000 år 1961. Under 1963 torde enligt arbetsmarknadsstyrelsen totala antalet arbetsvårdssökande närma sig 50 000, och det är, enligt generaldirektör Bertil Olsson i AMS, inte orealistiskt att vi inom en nära framtid skall notera 100 000 arbetsvårdsfall om året. Denna prognos torde vara rimlig med tanke på det ökade antal remisser till arbetsvårdsexpeditionerna som blir följden av att rehabiliteringsverksamheten under de närmaste åren byggs ut.

För att inte effekten av denna utbyggnad skall äventyras krävs att arbets-

vårdsverksamheten upprustas kraftigt personellt. Det kan under dessa förhållanden knappast vara tillrådligt att, som Kungl. Maj:t föreslår i statsverkspropositionen, pruta ner den föreslagna personalförstärkningen vid arbetsvårdsexpeditionerna från av arbetsmarknadsstyrelsen begärda 55 till 20 tjänster. AMS förslag innebär även betydande löneuppflyttningar av personalen i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Detta bör ge möjlighet att anställa mer kvalificerad arbetskraft, bl. a. fler socionomer, inom arbetsvården. Vi föreslår bifall till AMS förslag och hemställer därför att anslaget till avlöningar för arbetsförmedlingarna höjs med 1 450 000 kr. till sammanlagt 58 450 000 kr.

10. Reformen inom arbetsprövningsverksamheten

Resurserna för arbetsprövningsverksamheten svarar f. n. inte alls mot behoven. Långa väntetider gäller för dem som behöver arbetsprövas och detta försenar och försvårar i regel rehabiliteringen.

För att snabbt lösa den kris som uppstått har arbetsmarknadsstyrelsen undersökt möjligheterna att ordna arbetsprövning vid arbetsträningsverkstäderna. En förutsättning härför är att statsbidrag utgår för de särskilda kostnader som arbetsprövningsverksamheten medför. En tredubbling av arbetsprövningsverksamheten, från nuvarande 200 till 600 patienter per år, skulle kunna ske vid en så jämförelsevis ringa ökning av statens bidrag till verksamheten som med 1 100 000 kr. Kostnaderna hänförs sig till kursavgifter vid prövningsavdelningarna samt utbildningsbidrag.

Kungl. Maj:t avslår förslaget med hänvisning till att man inte nu bör genom dyrbara investeringar binda sig vid en avancerad arbetsprövning vid träningsverkstäderna. I likhet med centrala rehabiliteringsberedningen anser vi dock att det vore värdefullt om arbetsprövning i varje fall tills vidare skedde vid vissa träningsverkstäder.

Vi föreslår bifall till AMS förslag. Emellertid synes det av AMS beräknade anslaget för denna verksamhet 1 100 000 kr. kunna rymmas inom ramen för av Kungl. Maj:t föreslagna 135 milj. kr. varför någon anslagsökning icke synes nödvändig under punkten Omskolning m. m.

Rehabilitering är i många fall utsiktslös om den sociala miljön är dålig. I en interpellation från vårt håll i fjol höst riktades uppmärksamheten på förhållandena i samband med *förläggning av patienter* vid statens arbetsklirik. Vissa patienter — häribland lätt rörelsehämmade och balansrubbade personer — placerades i en barack på långt avstånd från arbetskliniken. De hade stora svårigheter att till fots och med buss bege sig till arbetskliniken, där rehabiliteringen äger rum. Barackerna var lyhörda och lämnades utan tillräcklig tillsyn och service. Andra patienter var förlagda i fyrbäddsrum på Norrbackainstitutet tillsammans med institutets elever. I sitt interpellationssvar antydde socialministern att en lösning höll på att utarbetas. Han

framhöll att arbetsklinikens styrelse i sina anslagsäskanden meddelat att den undersöker möjligheterna till en bättre lösning av förläggningsfrågan.

Statens arbetsklirik har i sina anslagsäskanden begärt att anslaget till patientförläggning ökas med 20 000 kr. för att i samband med en lösning av förläggningsfrågan bestrida kostnaderna för en sjukvårdsutbildad husmor. Förläggningsfrågan torde erhålla sin lösning under 1964/65, framhåller klinikstyrelsen. Regeringen vill dock inte bifalla arbetsklinikens anslagsframställning utan föreslår oförändrat anslag om 2 000 kr. under nästa budgetår. En förhållning av lösningen av denna fråga kan enligt vår mening omöjligt accepteras. Vi hemställer, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t kräver att förläggningsfrågan löses utan dröjsmål ävensom bemyndigar Kungl. Maj:t att anslå härför erforderliga medel.

Behovet av forskning träder i förgrunden på många områden som rör stödet till de handikappade. Vid statens arbetsklirik har *rehabiliteringsforskning* bedrivits under en längre tid, men den har hämmats av bristande resurser. I fjolårets partimotioner begärde vi, att denna forskning skulle få ökade medel att förfoga över. Kravet tillgodosågs inte. I år liksom förra året framförs i arbetsklinikens petita förslag om anslag till avlönande av en särskild forskarassistent. Regeringen vill emellertid inte heller nu medverka till att öka arbetsklinikens forskningsresurser. Det gäller här ett synnerligen eftersatt forskningsområde och då har vi svårt att se motiv till en upprepad tveksamhet. Den av arbetskliniken begärda tjänsten som forskarassistent bör inrättas. Arbetsklinikens anslag bör därför höjas med ytterligare 35 000 kr. till 688 000 kr. för budgetåret 1964/65.

11. Reformen inom arbetsträningsverksamheten

Statsbidraget till *anordnande* av verkstäder för handikappade är avsett att stimulera huvudmännen att bygga s. k. skyddade eller halvskyddade verkstäder för handikappade, som inte kan placeras i den öppna marknaden eller som under en övergångstid behöver arbeta under lugnare förhållanden än som gäller på en vanlig arbetsplats.

Bidraget utgår f. n. med högst 325 kr. per kvm. AMS har emellertid i sina petita föreslagit en höjning till högst 390 kr. per kvm, vilket dock Kungl. Maj:t avvisat. AMS:s förslag grundas på att köerna vid träningsverkstäderna är stora — endast 3 685 platser är disponibla medan platsbehovet beräknas utgöra 20 000. Det är under sådana omständigheter orimligt att som motiv för avslag hänvisa till att bidragsbestämmelserna för driften av verkstäder reviderades av 1963 års riksdag.

Även de höjda byggnadskostnaderna talar för att en ändring efter de riktlinjer som arbetsmarknadsstyrelsen lagt fram bör ske nu. Vi hemställer att AMS:s förslag bifalles. Anslaget till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade bör uppräknas med 5 000 000 kr. till 15 000 000 kr. för budgetåret 1964/65.

Som ett värdefullt komplement till den skyddade verksamheten finns vid ett antal industriföretag avdelningar för halvskyddad verksamhet. De erfarenheter som ernåtts beträffande dessa avdelningar är mycket positiva. Trots att AMS gjort stora ansträngningar att intressera industriföretag att ta upp halvskyddad verksamhet har emellertid inte något nytillskott skett. Främsta anledningen härtill är att statsbidragen endast delvis kompenserar företagen för deras merkostnader.

Bidraget är nu maximerat till 2 000 kr. per arbetsplats och år. Denna begränsning vill AMS ta bort för att möjliggöra en prövning från fall till fall så att kompensation kan ges huvudmän för träningsverkstäder med goda och differentierade träningsresurser och där mera kostnadskrävande, kvalificerade åtgärder vidtages. AMS vill även höja bidraget för de partiellt arbetsföra, som sedan den 1 juli 1962 har varit 1 krona per fullgjord arbetstimme, till 3 kr. per arbetstimme. Med dessa två ändringar i grunderna för statsbidrag och med den utökning av driften som väntas beräknar AMS att anslaget till *driften* av verkstäder för handikappade bör uppföras med 17 000 000 kr.

Kungl. Maj:t avslår dessa förslag till förbättringar av driftbidraget och föreslår att ifrågakvarande anslag uppföres med 13 000 000 kr.

Driftbidragens största förtjänst är att man får ett verksamt medel att föra ut handikappade i produktivt arbete, vilket ur samhällets och den handikappades egen synvinkel måste vara synnerligen tillfredsställande. Vi anser, att de av AMS begärda förbättringarna är angelägna och bör genomföras. Anslaget till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade bör således höjas med 4 000 000 kr. till 17 000 000 kr. för budgetåret 1964/65.

12. Förbättrad näringshjälp

Medlen som anvisas till näringshjälp är bl. a. avsedda att ge de handikappade möjlighet att anskaffa arbetsbefrämjande hjälpmedel. F. n. gäller att en stor grupp handikappade — de handikappade husmödrarna — inte kan erhålla näringshjälpmedel till arbetsbefrämjande *hushållsredskap*.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser, att bidragsgrunderna bör ändras så att denna lucka i bestämmelserna tätas. Något skäl att genom olika behandling i bidragshänseende skilja hushållsarbete från annan yrkesutövning synes inte föreligga. Inte heller utgör det faktum att *vissa* hushållsredskap av regeringen föreslås bli bidragsberättigade under anslaget till ortopediska hjälpmedel m. m. hinder för bifall till AMS:s mera vittsyftande förslag på denna punkt. Det bör beaktas, att AMS:s förslag tillstyrkts av centrala rehabiliteringsberedningen.

Vi föreslår således, att bidragsreglerna för rätt till näringshjälp ändras, så att näringshjälp kan utgå även för anskaffande av maskinella och andra lämpliga hjälpmedel åt handikappade husmödrar.

Arbetsmarknadsstyrelsen har även föreslagit, att bidragsgrunderna för nä-

ringshjälpen ändras, så att personer som tidigare erhållit sådan hjälp till egen rörelse även kan få bidrag till vissa ytterligare kostnader. Det gäller kostnader som orsakas av att den handikappade för att trygga sin utkomst tvingas *ändra produktionsinriktningen* eller rationalisera verksamheten och detta kräver nyanskaffning av maskiner, lager m. m. Kungl. Maj:t biträder inte heller detta förslag. Vi anser däremot, att även denna senare ändring är motiverad.

Med de två förändringar av bidragsbestämmelserna som vi föreslagit behöver anslaget till näringshjälp höjas med 500 000 kr. till 6 500 000 kr. Detta föranleder en höjning av anslaget till Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl. till 77 500 000 kr., därav förslagsvis 30 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

13. Höjt maximibelopp för invalidbostadsbidragen m. m.

Bostadsstyrelsen har i sina anslagsäskanden begärt tillåtelse att försöksvis bevilja invalidbostadsbidrag med högre belopp än nuvarande maximibelopp om 10 000 kr. Styrelsen framhåller, att i fall när bostaden har besvärande planförhållanden kan en invalid ha svårigheter att förflytta sig i eller utanför lägenheten. Vissa hjälpmedel, såsom radiostyrda garageportöppnare, hydrauliska lyftplattor och hissar, kan avhjälpa dessa svårigheter. Dessa hjälpmedel är dyrbara. Enligt bostadsstyrelsen föreligger behov av ytterligare bidrag i det enskilda fallet om högst 18 000 kr.

Socialpolitiska kommittén framhåller i yttrande över bostadsstyrelsens förslag, att man i första hand bör tillse att nya bostäder projekteras på sådant sätt att dyrbara specialanordningar kan undvikas. Skulle ändå i enstaka fall efter erforderlig utredning behov finnas föreligga av specialanordning, t. ex. lyftplatta, vill kommittén tillstyrka att möjlighet öppnas för viss bidragsverksamhet för ifrågavarande ändamål. Regeringen, slutligen, avstyrker bostadsstyrelsens förslag om en förbättring av invalidbostadsbidragen. I stället föreslås under socialhuvudtiteln ett bidrag om 100 000 kr. för budgetåret 1964/65 till De vanföras riksförbund. Bidraget skall användas till inköp och installation av hydrauliska lyftplattor för rullstolsinvalidider.

Enligt vår mening bör stor vikt läggas vid att utforma samhälls- och bostadsmiljön så att den bättre än nu är anpassad för handikappade personer. Vi delar uppfattningen, som framförts av socialpolitiska kommittén, att nya bostäder bör projekteras, så att specialanordningar för invalidider så långt möjligt görs onödiga.

Det är emellertid uppenbart, att nuvarande situation på bostadsmarknaden nödvändiggör åtgärder av den karaktär som bostadsstyrelsen skisserat. Specialinredning av invalidbostäder och liknande förbättringsverksamhet ställer sig dyrbar. Med hänsyn till den betydelse som bostadsmiljön har för en handikappads liv, bör kostnadssynpunkter inte få anses ha utslags-

givande betydelse i sammanhanget. Det sammanlagda bidraget till invalidbostäder beräknas under budgetåret 1963/64 inte uppgå till mer än 1 milj. kr. För budgetåret 1964/65 beräknar bostadsstyrelsen och regeringen att bidrag kommer att beviljas med 2 milj. kr.

Bostadsstyrelsens önskemål i vad avser invalidlägenheter torde kunna komma att i huvudsak tillgodoses genom en generell höjning av invalidbostadsbidragets maximibelopp. Härigenom blir det också möjligt att tillgodose andra önskemål, t. ex. en förbättrad specialinredning. Vi föreslår därför att invalidbostadsbidragets maximibelopp fr. o. m. den 1 juli 1964 höjs med 5 000 kr. till 15 000 kr.

Regeringen ämnar under den närmaste tiden, enligt vad som framkommer i statsverkspropositionen, uppdraga åt bostadsstyrelsen att genom hänvändelse till kommunerna rikta deras uppmärksamhet på aktiva åtgärder för att fler förbättringslån beviljas och särskilda anslag föreslås för detta ändamål. Enligt vår uppfattning bör bostadsstyrelsen jämväl i ökad utsträckning informera kommunerna om rörelsehindrade handikappades möjligheter att erhålla invalidbostadsbidrag. En sådan verksamhet är angelägen och kan väntas leda till att ett ökat antal invalidbostadsbidrag beviljas.

De av oss föreslagna förbättringarna rörande maximibeloppet för invalidbostadsbidragen och åtgärder för att öka antalet beviljade bidrag kan beräknas erfordra en ytterligare uppräknig av anslaget till invalidbostäder med 1 milj. kr. Anslaget till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet bör således uppföras med 31 000 000 kr. under nästkommande budgetår.

Under hänvisning till den ovan anförda motiveringen hemställer vi, att riksdagen måtte

1. i anledning av våra förslag i en följdmotion angående invaliditetstillägg, invaliditetsersättningar och vårdbidrag för vård i enskilda hem av svårt handikappade barn till *Bidrag till folkpensioner m. m.* för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln beräkna ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 18 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära översyn av sjukresebestämmelserna i syfte att införa ersättning för resor utom riket i samband med hänvisning från läkare till utländskt sjukhus,

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om frågor som rör de handikappades möjligheter till semester och fritidssysselsättning,

4. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till riksdagen rörande bidrag till specialglasögon samt för reparation av hörapparater från anslaget till Bidrag till hörapparater,

5. besluta att bidrag till anskaffande av ledarhundar samt

till ögonproteser skall utgå från anslaget till *Bidrag till ortopediska hjälpmedel* fr. o. m. den 1 juli 1964,

6. besluta bevilja De blindas förening ett ytterligare bidrag av 285 000 kr. under nästa budgetår, varav 135 000 kr. avseende talboksverksamheten och 150 000 kr. föreningens konsulentverksamhet och tidning, och således till *Bidrag till De blindas förening* för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 285 000 kr.,

7. besluta bevilja SVCK ett ytterligare bidrag av 400 000 kr. för att möjliggöra inrättande av elektrotekniskt laboratorium, och således till *Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté* för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 650 000 kr.,

8. besluta att för personalförstärkning av arbetsvårds-expeditionerna inom arbetsförmedlingen inrätta 55 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag i stället för 20, som Kungl. Maj:t föreslagit, och därför till *Arbetsförmedlingen: Avlöningar* för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 450 000 kr. förhöjt förslagsanslag om inalles 58 450 000 kr.,

9. besluta att för personalförstärkning på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsbyrå inrätta 4 nya tjänster i stället för 2 som Kungl. Maj:t föreslår, och därför till *Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar* för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 60 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 11 110 000 kr.,

10. besluta — inom ramen för nuvarande anslag till Om-skolning m. m. — genomföra arbetsmarknadsstyrelsens förslag angående arbetsprövningsverksamhet vid arbetsträ-ningsverkstäderna, varigenom arbetsprövningsverksamheten under nästa budgetår kan tredubblas,

11. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att frågan om för-läggning av patienter vid statens arbetsklirik löses utan dröjsmål ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att anslå härför erforderliga medel,

12. besluta inrätta en tjänst som forskarassistent för re-habiliteringsforskning vid statens arbetsklirik och därför till *Statens arbetsklirik i Stockholm* för budgetåret 1964/65 under femte huvudtiteln anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 35 000 kr. förhöjt reservationsanslag om inalles 688 000 kr.,

13. besluta bifalla arebtsmarknadsstyrelsens förslag om nya bidragsregler för bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade och i anledning därav till *Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade* för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 5 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag om inalles 15 000 000 kr.,

14. besluta bifalla arbetsmarknadsstyrelsens förslag om nya bidragsregler för bidrag till driften av verkstäder för handikappade och i anledning därav till *Bidrag till driften av verkstäder för handikappade* för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 4 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag om inalles 17 000 000 kr.,

15. besluta bifalla arbetsmarknadsstyrelsens förslag om förbättrade näringshjälpsbidrag för handikappade, och i anledning därav till *Vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder för handikappade m. fl.* för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 77 500 000 kr., därav förslagsvis 30 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

16. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åt bostadsstyrelsen måtte uppdragas att fästa kommunernas uppmärksamhet på aktiva åtgärder i syfte att bättre utnyttja möjligheterna till invalidbostadsbidrag,

17. besluta höja invalidbostadsbidragets maximibelopp med 5 000 kr. till 15 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1964, samt

18. i anledning av förslagen under 16 och 17 till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* för budgetåret 1964/65 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag om inalles 31 000 000 kr.

Stockholm den 24 januari 1964

Bertil Ohlin

Sven Wedén

O. Malmberg

Sven Gustafson

Henning Gustafsson

Bertil von Friesen

Manne Ståhl

Gunnar Helén

Gustaf Kollberg

Brita Elmén
